

Posudek na disertační práci

Petra Kubíka, Slovensko-italské vztahy 1939–1945

Problematika diplomacie válečné Slovenské republiky je bohužel tématem, které doposud zůstávalo a zůstává poněkud na okraji zájmu nejen českých, ale – což je trochu s podivem – i slovenských historiků. Proto je třeba přivítat, že se na české půdě objevila práce, která přináší další „kostičku“ do mnohotvárné mozaiky slovenských dějin let 1939–1945. Vítám jí tím spíše, že autor nezůstal – tak jako tomu bohužel v minulosti bývalo – jen na znalosti slovenských archivů (zejména obsáhlého, leč tematicky poněkud nevyrovnaného fondu Ministerstvo zahraničních věcí 1939–1945, uloženém ve Slovenském národním archivu v Bratislavě), ale podnikl výzkum také v archivu italského ministerstva zahraničních věcí v Římě, čímž kvalitativně posunul výzkum v této problematice. Následující personální přehled slovenského zastoupení v Římě poněkud narušuje strukturu práce, spíše by bylo vhodnější jej zařadit na konec práce, byť uznávám náročnost jeho vytvoření i důležitost pro badatele, kterým poskytuje základní přehled.

Úvodní pasáž prokazuje vedle archivů i autorovu hlubokou znalost relevantní literatury a pramenů (byť v případě Sidorově trochu postrádám vedle citovaných pamětí jeho válečný deník, který je sice z větší části nepřístupný v soukromých rukách v Kanadě, ale strojopisný přepis roku 1943 je uložen v Historickém ústavu SAV v Bratislavě, obdobně je ve Slovenském národním archivu uložena na mikrofilmech i Sidorova pozůstalost, kde je mj. jeho korespondence s rodinou na Slovensku – to jen na okraj, protože slovensko-vatikánské vztahy, jak autor konstatuje v úvodu, jsou zmiňovány jen doplňkově, nicméně vzhledem k situaci, kdy oba vyslanci museli vzhledem ke specifickým vyplývajícím z působení na stejném místě nutně spolupracovat, nejsou Sidorovy pohledy – zejména v konfrontaci s Galvánkovými – zanedbatelné; stejně tak jen pro autorovu informaci Sidorova pravá ruka ve Vatikánu, Msgre. Jozef Kapala

vydal v roce 1972 také paměti¹). Z archivů mohl autor provést ještě doplňkový výzkum v Benešově archivu, uloženém v Archivu Ústavu T. G. Masaryka, kde se v korespondenci nacházejí některé dokumenty z pera slovenských diplomatů nebo jich se týkající.² Důležité bylo i studium dobových časopisů (zejména oficiálního Slováka), které pomohlo zaplnit některé mezery v pramenné základně. Jen mě trochu zaráží, že autor necituje nejvýznamnější pramen z italské strany – Cianův deník 1939–1943, který – byť samozřejmě speciální zmínky o Slovensku v něm nenajdeme – poskytuje obecnější informaci o italské politice vůči střední Evropě, zejména v partiích kolem poloviny března 1939. Jako podstatnější však vidím, že autor nezaregistroval práci prvního slovenského ministra zahraničních věcí Ferdinanda Ďurčanského Právo Slovákov na samostatnosť vo svetle dokumentov. Biela kniha, zv. 1–4, 1. vydání 1954, 2. vydání Trenčín 1991, která je mj. obhajobou slovenské diplomacie.

Autor práci logicky rozdělil do dvou hlavních oddílů – první od uznání Slovenského státu do pádu Mussoliniho fašistického režimu v roce 1943, druhý se pak týká vztahů Slovenska k loutkové Italské sociální republice.

Význam italských pramenů se projevuje již na samém počátku, při popisu navazování slovensko-italských diplomatických kontaktů, kde torzovitost slovenských pramenů významně doplňují právě dokumenty italského MZV, velmi zajímavé je zejména italské tápání v tom, jak rozlišit postavení Protektorátu Čechy a Morava a Slovenského státu, v jehož případě operují významově odlišnými termíny *protettorato* – protektorát a *protezione* – ochrana. Možná by ovšem bylo dobré – pokud autor bude svou práci chtít publikovat –

¹ Jozef Kapala, *Spod Roháčov po Vatikán. Paměti môjho života*, Ontario 1972, kniha je dostupná i v pražské Národní knihovně.

² Viz např. zpráva C. Weiricha o rozhovoru s J. Zvrškovicem v Římě z 5. 12. 1939. Archiv Ústavu T. G. Masaryka (AÚTGM), Praha, EB II, 40, sign. IV/28/17, kart. 16.

napsat kratší všeobecnější pasáž i o italské zahraniční politice vůči střední Evropě vůbec, z níž by pak jako přirozený závěr vyplynul italský nezáměr o Slovensko, jenž se jako červená nit prolíná následujícími kapitolami.³ Naopak velmi podrobné jsou pasáže o vnitřním chodu slovenského vyslanectví v Římě včetně záležitostí personálních, finančních a jiných, problémem se však ukazuje torzovitost spisů slovenského MZV, kde se kupř. zachovaly dotazy z ústředí, směřované jednotlivým úřadům, nikoliv však už jejich odpovědi.

Významná je pasáž o politických kontaktech slovenského vyslanectví jak za éry prvního vyslance Jozefa Zvrškovce, tak za jeho následovníka Bohdana Galvánka. Zajímavý pohled na slovensko-italské vztahy skýtá aféra kolem neuskutečněné oficiální Tukovy cesty do Říma, která ukazuje, jak málo si Italové svého malého spojence vážili na rozdíl např. od Maďarska. Následují souhrny politických zpráv jak slovenského vyslanectví v Římě, tak i italského vyslanectví v Bratislavě.

Další kapitola popisuje kulturní vztahy ať už formou lektorátů v Bratislavě nebo v Římě či dalších forem kulturní výměny. I v této oblasti ze jednotlivých zpráv vyplývá jasný, nepřilíš velký zájem o Slovensko, zrcadlí se v neúspěšném pokusu o slovensko-italskou kulturní dohodu, jež se neuskutečnila pro průtahy na italské straně.

Významnější roli sehrály vztahy obchodní, na nichž měli Italové nepoměrně větší zájem, než na rozvoji vztahů politických a kulturních, jelikož vycházely zejména z akutní potřeby italského zásobování. Stranou autorovy pozornosti nezůstaly ani sportovní, vojenské či mediální vztahy obou zemí.

³ Itálie byla de iure čtvrtým státem, který uznal samostatné Slovensko. Vatikánský státní sekretář L. Maglione 25. 3. 1939 pouze potvrdil přijetí nóty F. Ďurčanského o vzniku samostatného Slovenska, oficiální uznání de iure však přišlo po jistém váhání Vatikánu až 25. 5. 1939. Srov. F. Ďurčanský, *Právo Slovákov na samostatnosť vo svetle dokumentov. Biela kniha*, zv. 2, Trenčín 1991, s. 249.

Přelomovým bodem byl pád fašistického režimu, který přinesl do Říma chaos, kde vyslanec Galvánek na rozdíl od ostatních římských diplomatů poněkud ztratil hlavu. Německou pomocí vytvořenou Mussoliniho loutkovou vládu pak slovenská vláda takřka obratem uznala, po Galvánkově odjezdu do Bratislavy se stal slovenským zástupcem v Benátkách chargé d'affaires J. Mičko. Tady bych k autorově poznámce, že se asi nedozvíme, jak to bylo s Mičkovým spojením s československým zahraničním odbojem, doporučil, aby se podíval do pamětí Jaroslava Kopeckého, který podrobněji píše o zapojení Mička do odboje přes jeho ženu Olgu. Mičko dostal dokonce pokyn z Londýna, aby po osvobození převzal budovu bývalého československého vyslanectví v Římě a měl také uschovat veškerý materiál slovenského vyslanectví, spád událostí mu však znemožnil splnit tento úkol.⁴ V závěrečných kapitolách mi také trochu chybí osudy 2. technické divize slovenské armády, která byla přidělena na opevňovací práce do Itálie a zůstala zde od roku 1943 až do konce války.⁵

V závěrečných pasážích práce se autor zabývá závěrem druhé světové války, osudy italských diplomatů na Slovensku, nedílnou součástí jsou i medailóny slovenských aktérů – diplomatů, které představují mnohdy mravenčí práci.

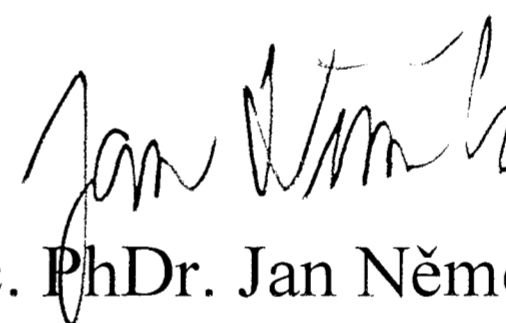
Trochu jako problém – spíše povahy formální než zásadní – považuji seznam pramenů a literatury, kde po podrobném seznamu archivů a archivních fondů následuje poznámka: „V několika dílčích otázkách jsou prameny doplněny následující literaturou“, načež následuje výčet pouhých 7 titulů, kde jsou smíchány vzpomínkové práce s literaturou. Nebýt podrobného úvodu, kde

⁴ Jaromír Kopecký, *Ženeva. Politické paměti 1939–1945*, Praha 1999, kapitola IV. – O československém odboji v Itálii za druhé světové války, jak jsme jej viděli ze Ženevy.

⁵ Jan Němeček, Zlatica Zudová-Lešková, *Vojaci 2. technickej divízie slovenskej armády na strane Spojencov*, *Historie a vojenství* 52, 2003, č. 3–4, s. 722–743.

autor prokazuje svou orientaci po literatuře, mohl by tento závěrečný seznam vzbudit dojem neznalosti většiny relevantní literatury, kdy výčet je orientován pohříchu jen na práce prořudácké – Vnuk, Ďurica apod. Stranou by neměla zůstat i poznámka, týkající se pravopisu. Nevím, proč někde autor používá italský termín Milano (s. 56, 74, 85), když česky se běžně užívá Milán (který uvádí např. na s. 66) – to se týká i dalších jmen, kde jsou české ekvivalenty – Turín (Torino – s. 85), Benghází (Benghasi – s. 85, 87), stejně psaní velkých písmen – Slovenské vyslanectví nebo Vyslanectví se bez bližšího určení píše s malým písmenem apod.

Kubíkova disertační práce nicméně splňuje všechny nároky, které jsou na tento druh prací kladeny. Považuji ji za tvůrčí badatelský počín, je původním a originálním dílem, zpracovaným na základě podrobného archívního výzkumu, přináší mnohé nové a doposud nepublikované poznatky. Plně ji doporučuji k ústní obhajobě.

doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc.

8. března 2010